

BARBARA CHMARA-ŻACZKIEWICZ

WARSZAWA

KLECZYŃSCY – GŁOSA DO BIOGRAFII W NAWIĄZANIU
DO HASEŁ W ENCYKLOPEDII MUZYCZNEJ PWM

Na ogół wiadomo, że liczne hasła *Encyklopedii Muzycznej PWM*, wysoce wartościowego dzieła polskich muzykologów stworzonego pod naukowo-merytoryczną opieką nieżyjącej już Elżbiety Dziębowskiej, po upływie lat wymagają poprawek i uzupełnień, nie tylko odautorskich, ale i redakcyjnych. Dotyczy to m.in. Jana Baptisty i Franciszka Kleczyńskich. Postaci i dziełu Jana Baptisty poświęciłam badania prowadzone niegdyś w wiedeńskich zasobach cesarskich archiwów, w latach, kiedy podlegały one dopiero systematyzacji i niewielka część przechowywanych w nich dokumentów była dostępna. Archiwalia związane z teatrem i muzyką w znacznej liczbie znajdowały się wówczas w Haus-, Hof- und Staatsarchiv w Wiedniu, porządkowanych wtedy przez Franza Dirnbergera. Prawdopodobnie z jego inicjatywy nieoczekiwanie, po wielu latach, otrzymałam z tego archiwum plik nieznanych mi wcześniej dokumentów, które w przygotowanym przeze mnie dla *Encyklopedii Muzyki PWM* hasła o Janie Baptyście Kleczyńskim nie mogły już zostać uwzględnione. Dzięki nowym informacjom, muzyka tego możemy dziś stawiać wyżej, niż zwykło się to do niedawna czynić. Okazuje się, że kompozytorskie rzemiosło znał dobrze, a uznanie zdobywał nie tylko jako skrzypek i dyrygent, lecz także właśnie jako kompozytor.

Na podstawie nowych dokumentów udało się ustalić, że w l. 1782–84 (a nie, jak podałam w hasle, dwa lata przed rokiem 1795) Jan Baptysta, zanim zatrudnił się na dworze hr. Marii Józefy Breuner, pracował w Wiedniu w kapeli barona Petera von Brauna, przemysłowca i melomana. Z kolei pracę u Breunerów zawdzięczał prawdopodobnie protekcji Vojtěcha Jíroveca. W l. 1792–95 związany był jako muzyk z dworem magnata Antala Grassalkovicsa von Gyarak, ojca (1733–94), lub syna (1771–1841), którzy rezydowali w Wiedniu i – prawdopodobnie także – w Bratysławie, siedzibie rodu. Wiadomo też, że do orkiestry Hofburgtheater został zaangażowany 23 II 1795 r. (co łączyło się także z pracą w drugim z teatrów cesarskich, Kärtnertheater),

a 6 II 1796 r. (a nie, jak podano wcześniej, 16 XI) – przyjęto go w poczet członków Wiener Tonkünstler-Societät. Brał udział we wszelakich uroczystościach – kościelnych, dworskich, prywatnych w komnatach cesarskich (*Tafelmusik*), wyjeżdżał też wraz z zespołami muzyków poza stolicę, np. na dworskie polowania. Pracując w czterech orkiestrach wiedeńskich, stał się szybko muzykiem rozpoznawalnym i cenionym. Przez trzydzieści lat obecności na dworze, utrzymywał stałe kontakty z takimi muzykami wiedeńskimi, jak Paul Wranitzky, Johann Georg Albrechtsberger, Joseph Leopold Eybler, Anton Stadler, Michael Umlauff, Georg Hellmesberger, Franz Clement. Poprzez orkiestrę Tonkünstler-Societät zetknął się też z Josephem Haydnem, który dyrygował niekiedy swoimi oratoriami podczas akademii towarzystwa.

Twórczość Jana Baptisty Kleczyńskiego stylistycznie reprezentuje wczesny klasycyzm. Za najlepsze znane dziś jego dzieło uznać można *Concertino nr 1 C-dur* (1803)¹, które de facto ma formę małego *concerto grosso* na dwa instrumenty koncertujące (skrzypce i obój). Kacper Miklaszewski, obecny na koncercie II Festiwalu Polskiej Muzyki Kameralnej w Warszawie, podczas którego *Concertino* miało swe współczesne prawykonanie, uznał kompozycję za „odkrycie festiwalu”, „arcydzieło” pod względem techniki kompozytorskiej zbliżone do stylu Haydna, zaś formą do gatunku osiemnastowiecznej symfonii koncertującej².

Życie i dzieło Jana Baptisty Kleczyńskiego można obecnie poznać lepiej zarówno dzięki wykonaniom³ i nagraniom⁴ jego utworów, jak i przyczynkom, które na przestrzeni ostatnich latach zostały opublikowane⁵.

Pracując nad hasłem o przedstawicielach rodziny Kleczyńskich, zbyt późno dotarłam też do materiałów zgromadzonych w Stadt- und Landesarchiv w Wiedniu (sygn. HIN 25569 i HIN 25570), nie zdoławszy przebadać ich w dostatecznym stopniu. Z tekstu hasła w *Encyklopedii* wiadomo, że Jan Baptysta miał brata Franciszka, kompozytora i skrzypka w wiedeńskim Leopoldstädter Theater, który zmarł przed 6 VIII 1828 r. (a nie urodził się pod tą datą, jak podano wcześniej w hasle). Dwaj

1 *Concertino a violino principale, oboe, principale, 2 violini, viola, 2 oboe, 2 corni, 2 clarini, tympani e basso*, prawykonanie przez zespół Camerata Vistula pod dyr. Andrzeja Wróbla (Warszawa, 12 XII 2004 r.).

2 Zob.: Kacper Miklaszewski, „Dobre, bo polskie”, *Ruch Muzyczny* 49 (2005) nr 3, s. 15.

3 W ramach organizowanego przez Warszawską Operę Kameralną festiwalu „Muzyka staropolska w zabytkach Warszawy” 6 IX 1983 r. wykonano utwory kameralne Kleczyńskich: *XXII Variazioni G-dur* op. 3 na skrzypce i altówkę Jana Baptisty oraz *Duo Sonata G-dur* op. 3 na dwie skrzypce Franciszka.

4 *Jan Baptysta Kleczyński, 6 String Trios op. 4*, [2 płyty CD], Acte Préalable AP 0264 i 0265, 2013.

5 Barbara Chmara-Zaczkiewicz, „Niektóre źródła wiedeńskie do biografii Jana Baptisty Kleczyńskiego”, w: *Muzykolog wobec dzieła muzycznego. Zbiór prac dedykowanych Doktor Elżbiecie Dziębowskiej w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Małgorzata Woźna-Stankiewicz, Zofia Dobrzańska-Fabiańska, Kraków 1999, s. 49–62; teźże, „Jan Baptysta Kleczyński (1756–1828). Notatki o życiu i stylu twórczości”, w: *Język – system – styl – forma*, Bydgoszcz 2003 (= Praca Zbiorowa – Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy nr 18), s. 81–94; teźże, *Jan Baptysta Kleczyński Concertino a violino principale, oboe, principale, 2 violini, viola, 2 oboe, 2 corni, 2 clarini, tympani e basso* [program koncertu], Warszawa 2004; teźże, „Franciszek Kleczyński – kompozytor polski z przełomu XVIII i XIX wieku”, w: *Zeszyty Naukowe PWSM w Katowicach*, zesz. 18, Katowice 1978, s. 129–145.

synowie Franciszka (bratankowie Jana Baptysty) to Józef (nie Jan), chirurg, okulista i czynnie muzykujący meloman, oraz Franciszek (zm. 1854), artysta malarz, który zyskał w Wiedniu duże powodzenie jako pejzażysta. Jego obrazy wyróżniały się doskonałą perspektywą, wyborną techniką i dużym realizmem. Synem pierwszego z nich – Józefa – był Wincenty Kleczyński (stryjeczny wnuk Jana Baptysty), ur. w 1826 r. w Gutenbrunn w Dolnej Austrii. Studiował filozofię i medycynę, specjalizując się w chemii patologicznej. Jako chemik pracował w cesarskim szpitalu w Wiedniu w randze profesora oraz jako przysięgły sądów i urzędów wiedeńskich. Wydał kilka medycznych książek, był ceniony za prowadzenie popularnych wykładów na temat medycyny. W l. 1850–51 dużo podróżował po Europie, przyjeżdżał też do Polski, np. w 1866 r., reklamując w gazetach walory pewnego farmaceutycznego („żelazistego”) preparatu⁶.

Pozostały po Wincentym w Stadt- und Landesarchiv dwa listy – z 17 i 18 XII 1863 r., oba pisane do Constantina Wurzbacha, autora wielotomowego biograficznego słownika imperium austriackiego⁷. Warto tu przypomnieć, że urodzony w Lublanie Wurzbach dobrze znał język polski, jakiś czas spędził w wojsku i na studiach filozoficznych w Krakowie i Lwowie, zaś od 1848/49 r. pracował w dworskiej bibliotece Habsburgów w Wiedniu. W pierwszym z listów Wincenty, odpowiadając na zadane przez Wurzbacha pytanie o rodzinę Kleczyńskich, potwierdza z naciskiem jej polskie pochodzenie⁸. Podkreślam ten fakt, ponieważ sam Jan Baptysta, podpisując rozmaite dokumenty, przemiennie używał formy „Kleczyński” i „Kletzinsky” i ta niemiecka forma nazwiska w niemieckim środowisku funkcjonowała na co dzień. Poinformował też Wurzbacha, że o dalszych krewnych z Warszawy i Krakowa dowiedział się dość późno od ojca, który zresztą nie utrzymywał z nimi bliższych kontaktów.

Nie wiedzieliśmy też dotychczas, gdzie Jan Baptysta Kleczyński przebywał i gdzie pracował, zanim po wyjeździe z Polski znalazł się we Włoszech i Austrii. Dzięki listom Wincentego wiadomo, że był to Kraków, gdzie prawdopodobnie pobierał nauki⁹. Jego krakowskie ślady są na pewno do odnalezienia, jeżeli w Krakowie ktoś zechciałby ten trud podjąć. Warto to zrobić, gdyż Jan Baptysta był kompozytorem znacznie lepszym, niż dotąd sądzono i z Krakowa wyjeżdżał jako dobrze wykształcony muzyk, porównywany z Vojtěchem Jírovcem, Františkem Krommerem czy Feliksem Janiewiczem.

W drugim z listów do Wurzbacha, pisanym nazajutrz po pierwszym, 18 grudnia, Wincenty informuje dodatkowo, że dwa lata wcześniej (czyli w roku 1861) mieszkańcy i uczniowie IV i V dzielnicy Wiednia utworzyli fundację pod nazwą „Kletzinsky

6 Zob.: *Gazeta Polska* 5 (1866) nr 8 z 11 I, s. 2.

7 *Das Biographische Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, t. 1–60, Wien 1856–91.

8 Zob.: *ibid.*, t. 12, Wien 1864, s. 80–82.

9 Edward Rastawiecki, *Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających*, Warszawa 1857, t. 3, s. 300–305.

Stiftung” o kapitale 100 guldenów (po 50 dla każdego z wyróżnionych uczniów), której on sam był przedstawicielem i protektorem. Kapitał tworzyły – jak napisał – „nasze”, czyli rodzime przedsiębiorstwa przemysłowe, poczynając od roku szkolnego 1861/62 i 1862/63¹⁰.

THE KLECZYŃSKIS – A GLOSS TO THEIR BIOGRAPHY REFERRING TO ENTRIES
IN THE PWM ENCYCLOPAEDIA OF MUSIC

The author of this report (who also penned the entry on Jan Baptysta Kleczyński in the PWM encyclopaedia of music) presents several previously unknown facts from the life of this composer and musician of the Viennese ensembles of the Breuners and the Brauns. Thanks to preliminary research conducted in archives in Vienna, she has established the precise dates of his membership of both orchestras, and in rediscovered letters to Constantin Wurzbach, author of a biographical dictionary of the Austrian Empire, she found evidence that the musician had studied in Cracow before departing for Italy and Austria. The author has also found information concerning Kleczyński's nephews: Józef, a doctor and music lover, and Franciszek, a painter.

Translated by Paweł Gruchala

Barbara Chmara-Żaczekiewicz, muzykolog, przez lata wiele zawodowej energii poświęcała popularyzacji wiedzy na temat historii muzyki, m.in. udzielając się przez długi czas w Komitecie Głównym Olimpiady Artystycznej i w Centralnym Ośrodku Pedagogicznym Szkolnictwa Artystycznego. Jej muzykologiczne zainteresowania skupiają się na historii muzyki polskiej XIX wieku. Jest współautorką katalogu tematycznego i bibliografii dotyczących dzieła i postaci Mieczysława Karłowicza.

Nowy tom „Monumenta Musicae in Polonia”

Tabulatura Joannis de Lublin

Ad faciendum cantum choralem. Fundamentum. Ad faciendam correcturam

redakcja i przekład polski Elżbieta Witkowska-Zaremba

przekład angielski Anna Maria Busse Berger

www.ispan.pl

isnydawnictwo@ispan.pl

---

¹⁰ W Niemczech i Austrii rok szkolny zaczynał się na Wielkanoc.

